

HENRYK CHOŁAJ
Szkoła Główna Planowania i Statystyki
Warszawa

WYMIANA WIĄZANA PASZ TREŚCIWYCH NA TRZODĘ KONTRAKTOWANĄ, W ŚWIELE BADAŃ ANKIETOWYCH (II)

W związku z kwestią rozdysponowania przez gospodarstwa kontraktujące trzodę pasz treściwych dokupowanych w trybie wymiany wiązanej wylania się pytanie, czy struktura spasanego otrzymany w ramach wymiany wiązanej pasz treściwych jest zgodna z przeznaczeniem określonym przez dostawcę pasz. Pytanie to ma pewne znaczenie dla oceny efektywności stosowania metod wymiany wiązanej, która nie spełniałaby w pewnej mierze swego zadania, gdyby dostarczone przez państwo gospodarstwom chłopskim pasze treściwe były przeznaczone na inne cele niż przewiduje to umowa kontraktacyjna (lub umowa o dostawę mleka do mleczarni).

Jak problem ten wygląda w świetle analizowanej tu ankiety IER z 1963 r.? Ankieta nie daje, niestety, możliwości pełnego zbadania tego problemu wskutek pewnych braków w układzie pytań. Pewne światło może jednak rzucić analiza zużycia pasz treściwych w gospodarstwach, które **wyłącznie** otrzymywały te pasze z tytułu kontraktacji. Wskazują na to dane tabeli 1.

Wypada tu podkreślić fakt wiarygodności informacji otrzymanych w tej sprawie od respondentów, bowiem informacje te świadczą na niekorzyść gospodarstw ankietowanych łamiących zasady postępowania zalecane przez państwo. Wątpliwości mogłyby nasuwać się raczej w tym przypadku, gdyby odpowiedzi świadczyły na korzyść respondentów.

Z tabeli 1 wynikają następujące konkluzje:

1) okazuje się, że wśród gospodarstw zaopatrujących się w pasze treściwe tylko z tytułu kontraktacyjnej wymiany wiązanej (na poczet dostaw trzody chlewnej) występują takie gospodarstwa, które **w ogóle** nie spasają tych pasz trzodą chlewną, lecz skarmiają pasze innymi zwierzętami gospodarskimi. Gospodarstw takich w badanej zbiorowości jest 13,1% i występują one we wszystkich rejonach;

2) **żadne gospodarstwo** nie przeznacza paszy uzyskanej w trybie wymiany wiązanej **wyłącznie na spasanie trzodą**, tj. zgodnie z kierunkiem przeznaczenia, natomiast **wszystkie gospodarstwa** korzystające z pomocy państwa w zakresie pasz treściwych dla potrzeb trzody chlewnej, skarmiają te pasze innymi zwierzętami, a więc bydłem, drobiem i **końmi** (ponad 80% gospodarstw).

Interesujące wnioski nasuwają się również, gdy kierunki rozdyspono-

wania pasz porówna się w dwu grupach gospodarstw: zaopatrujących się w te pasze **wyłącznie** w trybie wymiany wiązanej (tab. 1) oraz w gospodarstwach zaopatrujących się wyłącznie w trybie wolnych zakupów pasz w GS lub na wolnym rynku (tab. 2).

Tabela 1

**Rozdysponowanie pasz otrzymanych wyłącznie z tytułu
kontraktacji trzody chlewnej**

Grupy obszarowe w ha	Liczba gospodarstw dokupujących pasze	Procent gospodarstw skarmiających dokupowane pasze treściwe przez:					nie spajające w ogóle trzodą
		krowy	młodzież	drób	konie	trzodę	
Województwa środkowo-zachodnie							
do 4	9	33	44	89	—	89	12
4—7	13	54	31	69	8	100	—
7—10	23	65	48	65	4	91	9
10—13	12	67	50	50	8	92	8
13 i w.	15	73	60	73	7	86	13
Ogółem	72	61	47	68	6	92	8
Województwa północno-zachodnie							
do 4	6	17	33	83	—	67	33
4—7	8	12	25	50	12	87	12
7—10	15	47	40	53	13	80	20
10—13	9	55	55	44	11	67	33
13 i w.	13	38	46	54	—	85	15
Ogółem	51	37	41	55	8	78	22
Województwa środkowo-wschodnie							
do 4	7	71	29	86	14	86	14
4—7	16	50	37	81	25	87	12
7—10	13	69	61	54	15	85	15
10—13	14	50	71	92	7	86	14
13 i w.	4	75	25	75	—	50	50
Ogółem	54	59	50	78	15	83	17
Województwa południowo-wschodnie							
do 4	16	56	44	81	12	100	—
4—7	30	57	37	63	3	90	10
7—10	11	45	77	73	9	90	9
10—13	6	50	33	50	—	83	17
13 i w.	5	80	80	100	—	80	20
Ogółem	68	56	47	71	6	91	9
Ogółem rejonu	245	54	46	68	8	87	13

Tabela 2

**Struktura spasanja pasz w gospodarstwach nie korzystających
zupelnie z wiazanego zakupu pasz**

Grupy obszarowe w ha	Liczba gospo- darstw	Procent gospodarstw skarmiających pasze treściwe przez:					Niespa- sające w ogóle trzodą
		krowy	mło- dzień	drób	konie	trzodę	
Województwa środkowo-zachodnie							
do 4	9	55	44	89	—	67	33
7—10.	7	71	71	57	—	86	14
7—10	11	45	63	54	18	64	36
10—13	3	100	67	67	—	33	67
13 i więcej	2	50	50	50	50	100	—
Ogółem	32	59	59	72	79	62	37
Województwa północno-zachodnie							
do 4	10	70	30	70	—	80	20
4—7	6	17	17	50	50	67	33
7—10	7	86	71	86	29	71	29
10—13	5	60	60	60	20	80	20
15 i więcej	7	86	71	57	57	71	29
Ogółem	35	66	49	66	29	74	26
Województwa środkowo-wschodnie							
do 4	10	50	30	80	30	90	10
4—7	7	29	57	86	14	71	29
7—10	6	50	67	67	33	67	33
10—13	8	25	—	87	25	87	12
13 i więcej	7	57	43	86	14	86	14
Ogółem	38	42	37	82	24	82	18
Województwa południowo-wschodnie							
do 4	16	62	25	69	6	44	56
4—7	7	43	43	86	29	100	—
4—7	7	71	71	86	—	57	43
10—13	4	50	75	50	—	50	50
13 i więcej	1	—	—	100	—	100	—
Ogółem	35	57	43	69	9	66	34
Ogółem rejony	140	56	46	72	18	71	29

Porównanie kierunków rozdysponowania pasz w obu wymienionych grupach gospodarstw wskazuje, że nie różnią się one w sposób istotny, a więc wymiana wiązana nie zmienia struktury spasanja pasz, które odbywa się zgodnie ze specyficznymi potrzebami każdego gospodarstwa. Jest to wniosek o zasadniczym znaczeniu. Oznacza to, że dostawy wiązane pasz za trzodę (i mleko) są „normalnym” kanałem zaopatrywania gospodarstw w pasze.

Zjawisko odmiennego wykorzystania — niż przewiduje ustalony kierunek przeznaczenia — przydziałów pasz treściwych otrzymywanych w trybie wymiany wiązanej występuje również wśród klientów spółdzielczości mleczarskiej. Świadczą o tym dane zawarte w tab. 3.

Tabela 3

Rozdysponowanie pasz otrzymanych wyłącznie z okręgowej spółdzielni mleczarskiej

Grupy obszarowe w ha	Liczba gospodarstw dokupujących pasze w okr. spółdz. mlecz.	Procent gospodarstw skarmiających dokupowane pasze przez:				
		krowy	młodzież	trzodę	drób	konie
Województwa środkowo-zachodnie						
do 4	3	100	67	—	—	—
4—7	9	67	33	55	33	—
7 i więcej	13	100	46	69	69	—
Ogółem	25	88	44	56	48	—
Województwa północno-zachodnie						
do 7	3	33	67	67	67	—
7—10	13	92	69	38	38	8
10 i więcej	16	69	56	25	31	6
Ogółem	32	75	62	34	38	6
Województwa środkowo-wschodnie						
do 5	4	50	—	50	100	25
5—8	10	70	60	90	70	40
8 i więcej	12	75	75	92	92	25
Ogółem	26	69	58	85	85	31
Województwa południowo-wschodnie						
do 4	13	69	38	38	61	—
4—7	15	80	47	53	47	20
7 i więcej	7	100	57	57	43	29
Ogółem	35	80	46	49	51	14
Ogółem rejony	118	78	52	54	54	13

Z danych tej tabeli wypływają trzy wnioski:

- 1) w grupie tej nie wystąpił ani jeden przypadek, aby w ogóle otrzymanego przydziału pasz nie wykorzystano dla spasaniania krow;
- 2) nie ma ani jednego przypadku, aby przydzielone pasze treściwe wykorzystano wyłącznie dla spasaniania krowami;

3) z reguły przydziały pasz dla krów wykorzystywane są dla żywienia innych zwierząt gospodarskich, w tym również (z wyjątkiem województw środkowo-zachodnich) dla żywienia koni.

*
* *
*

Kierunek użytkowania otrzymanych w trybie wymiany wiązanej pasz zależy, z jednej strony od dyscypliny producenta rolnego, który powinien lojalnie wykorzystywać pasze zgodnie z wymogami umowy kontraktacyjnej, z drugiej zaś strony w grę wchodzi efektywność ekonomiczna poszczególnych kierunków zastosowania otrzymanych pasz treściwych. Jeśli przyrosty produkcji, a w ślad za tym i przyrosty dochodu gospodarstwa są większe przy zastosowaniu w wytwórczości innych produktów rolnych niż przewiduje umowa z dostawcą, wówczas powstaje obiektywna sprzeczność pomiędzy nakazem a bodźcami ekonomicznymi. Jeśli konflikt ten jest uświadamiany przez producenta rolnego, wówczas — zgodnie z zasadą maksymalizacji dochodu — z reguły toruje sobie drogę siłą działania bodźców ekonomicznych. W praktyce mogą wystąpić inne jeszcze przyczyny powodujące rozdysponowanie pasz (czy nawozów sztucznych) w kierunku innym niż przewiduje to dostawca. Dostawca nie dysponuje w istocie sankcjami czy karami konwencjonalnymi, za pośrednictwem których mógłby zapewnić sobie skuteczną egzekucję wykorzystania umów z chłopami i przestrzeganie zalecanej receptury technologicznej. W takim systemie „mieszanym”, gdzie krzyżuje się działanie bodźców i nakazów, wypadkowa jest rezultatem większej ilości przyczyn¹.

Struktura rozdysponowania dokupowanych pasz treściwych zależy — przy danej strukturze pogłowia zwierząt gospodarskich — w szczególności od zamierzonego kierunku produkcji gospodarstwa. Zamierzenia na przyszłość rolników w dziedzinie produkcji zwierzęcej są wyrazem nastawienia gospodarstwa ukształtowanego pod wpływem kalkulacji korzyści ekonomicznych. Jest zjawiskiem naturalnym, że w walce konkurencyjnej o wykorzystanie zasobów paszowych większa preferencja przypadnie gałęziom produkcji zwierzęcej uważanym za korzystniejsze. Konkretnie występuje obecnie preferencja chowu bydła. Dość jednoznaczne wyjaśnienia wynikają w tej mierze z badań ankietowych przeprowadzonych w kwietniu 1962 r. przez K. Bentlewską i L. Wiśniewskiego². Zbiorowość objęta ankietą w 1962 r. i lutym 1963 r. jest w przeważającej mierze ta sama, co ma istotne znaczenie dla wnioskowania. Stan faktyczny, ukazany przez ankietę z początku 1963 r. może bowiem znajdować pewne wyjaśnienie w zamierzeniach produkcyjnych chłopów z wiosny 1962 r., aczkolwiek nie były jeszcze znane rozmiary spadku zbiorów zbóż. W zamierzeniach rol-

¹ Badany przed kilku laty problem efektywności wymiany wiązanej na przykładzie nawozów sztucznych w kontraktacji roślin przemysłowych wykazał również niezgodność pomiędzy ilością nawozów sztucznych rzeczywiście otrzymanych przez plantatorów pod odpowiednio rośliny przemysłowe a ilością faktycznie wysiewaną. Por. H. Chołaj, Analiza cen kontraktacyjnych roślin przemysłowych, Warszawa 1960, PWE, s. 135—138.

² Zamierzenia produkcyjne chłopów gospodarujących indywidualnie na rok 1962. Wstępne wyniki badań na podstawie ankiety zebranej w kwietniu 1962 wśród rachunkowiczów IER. Opracowała K. Bentlewska przy udziale L. Wiśniewskiego, Studia i materiały IER, z. 34, Warszawa 1962.

ników zaznaczył się wyraźnie — jako główny nurt zmian — zwrot ku hodowli bydła, co znajdowało wyraz zarówno w przesunięciach w strukturze zasiewów (znaczące rozszerzenie pastewnych), jak i w zamierzeniach hodowlanych (zmiana stanu pogłowia i intensyfikacja żywienia), przy czym celem, jaki chciały tą drogą osiągnąć gospodarstwa było w $\frac{2}{3}$ zwiększenie produkcji mleka. O preferowaniu w ocenie rolników hodowli bydła świadczą — co jest specjalnie interesujące dla nas — projekty intensyfikacji żywienia. W ankiecie IER 1962 r. pytano o zamiary zwiększenia pasz treściwych dla krów i trzody. Z całokształtu danych wynika tendencja zwiększonego dawkowania pasz treściwych w żywieniu krów¹. Niestety, co się tyczy motywów zwiększania dawek paszowych dla krów (i dla trzody chlewnej), jakimi powodowały się gospodarstwa, które podały motywy zwiększenia dawek, to nie można wykorzystać ich w niniejszej analizie ponieważ nasuwają się istotne zastrzeżenia co do klasyfikacji rodzaju motywów zastosowanej przez wymienionych autorów. Mianowicie „motywy dla podniesienia mleczności lub tłuszczu w mleku”, „dla podniesienia przyrostu” przeciwstawia się motywowi „ze względu na opłacalność”.

Zagadnienie motywów decydujących o rozdysponowaniu pasz treściwych otrzymywanych z tytułu kontraktacji trzody chlewnej może być w pewnym stopniu zbadane również na podstawie danych ankiety przeprowadzonej przez IER w 1963 r. W pewnym jedynie stopniu, bowiem pod uwagę mogą być wzięte gospodarstwa, które dokupują pasze treściwe wyłącznie w trybie kontraktacji, tj. wymiany związanej (z wyeliminowaniem gospodarstw zaopatrujących się w GS w ramach wolnej sprzedaży, a tym bardziej u innych rolników lub handlowców). Jeśli uwzględnić zamierzenia rolników w produkcji zwierzęcej na co wskazują dane zawarte w tab. 4 i 5, to otrzymamy wskazówkę wyjaśniającą — w pewnym przynajmniej stopniu — dlaczego przeważająca większość gospodarstw wykorzystuje pasze treściwe uzyskiwane z tytułu kontraktacji trzody i przeznaczone oficjalnie na skarmianie trzody, również jako karmę dla „trzody i innych zwierząt” (wśród których występuje przede wszystkim bydło). Fakt ten logicznie wiąże się z tym, że zdecydowany priorytet w zamierzeniach perspektywnych rolników ma kierunek bydlęcy, tj. produkcja mleka oraz żywca, przy czym mleko jest we wszystkich województwach wybierane zdecydowanie częściej niż pozostałe kierunki produkcji, zaś żywiec bydlęcy zajmuje drugie miejsce przed trzodą we wszystkich grupach województw, z wyjątkiem południowo-wschodnich, w których ustępuje miejsca trzodzie chlewnej i nie wyprzedza produkcji jaj. Podobny wniosek² — generalnie rzecz biorąc — wynika również z tabeli przedstawiającej gospodarstwa według wybieranych kierunków produkcji na najbliższe lata. Preferowanie przez rolników kierunku mlecznego wydaje się wyrażać opinię o względnym pogarszaniu opłacalności tuczu trzody w porównaniu z opłacalnością chowu bydła. Należy jednak podkreślić znany

¹ Jak zauważają autorzy opracowania, u podstaw różnic, jakie się rysują w układzie odpowiedzi może zaważyć ta okoliczność, iż trzoda była w poprzednim okresie lepiej żywiona niż bydło, wobec tego mniejsza była potrzeba poprawy i tak już dobrej sytuacji w żywieniu tego gatunku inwentarza (s. 24).

² Warto odnotować, że M. Pohorille i A. Woś w przeprowadzonych badaniach ankietowych z 1961 wykazują również, że 98% gospodarstw zbadanych uważało chów bydła za opłacalny, przy czym pogląd ten przeważał zdecydowanie we wszystkich rejonach i grupach obszarowych — por. „Motywy decyzji produkcyjnych chłopów”, s. 61—72.

fakt, że na ogół niewielu rolników potrafi oddzielić kierunek mleczny od opasowego i ocenić opłacalność każdego z nich odrębnie. Ocena opłacalności dotyczy najczęściej chowu bydła jako całości.

Tabela 4

Zamierzenia perspektywiczne w produkcji zwierzęcej

Województwa i grupy obszarowe w ha	Liczba gospo- darstw	Procent gospodarstw wybierających produkcję:				
		mleka	żywca bydlę- cego	trzody	jaj	razem
Środkowo-zachodnie	224	58	48	44	37	186
do 4	37	38	43	30	30	140
4— 7	44	50	36	52	25	164
7—10	77	67	49	44	39	196
10—13	31	52	55	39	42	187
13 i więcej	35	71	57	51	57	237
Północno-zachodnie	209	49	43	38	29	159
do 4	32	31	22	28	41	122
4— 7	26	23	31	50	35	138
7—10	66	53	42	32	27	154
10—13	48	65	60	46	23	194
13 i więcej	37	54	51	41	24	170
Środkowo-wschodnie	218	68	45	34	39	192
do 4	33	30	33	15	27	106
4— 7	69	74	36	42	41	193
7—10	60	77	48	43	45	213
10—13	34	76	65	41	35	218
13 i więcej	22	73	55	4	41	173
Południowo-wschodnie	239	51	39	41	39	171
do 4	76	39	34	39	39	153
4— 7	94	55	38	44	40	178
7—10	42	64	57	36	38	195
10—13	16	56	69	62	44	231
13 i więcej	11	45	55	27	18	154

Na podstawie danych omawianej ankiety można więc bez wątplenia stwierdzić, że w najbliższej przyszłości będzie nadal występowało zjawisko spasaniania dostarczonych przez państwo pasz treściwych w trybie wymiany wiązanej za kontraktowaną trzodę chlewną niezgodnie z kierunkiem przeznaczenia. Poprawa sytuacji w tym zakresie może nastąpić, gdy dostawy państwa będą przechodziły od śruty, otrąb itd. do pasz treściwych sporządzanych według receptury **specjalnej**¹. Pasze specjalne, dostoso-

¹ Jeśli idzie o gotowe mieszanki treściwe, wytwarzane obecnie przez przemysł w Polsce dla poszczególnych gatunków zwierząt, to wyróżnia się: mieszankę dla krów mlecznych, mieszankę dla cieląt, mieszankę dla macior próżnych i karmiących, dla bekonów i młodych świń, mieszankę dla tuczników mięsno-słoninowych i tłuszczowych, mieszankę dla kur niosek, dla kurcząt itd. Por. F. Horszczaruk, J. Kozakiewicz, Pasze w gospodarstwie, Poradnik Rolnika, Warszawa PWRiL, 1962, s. 293—294.

wane asortymentowo do każdego gatunku zwierząt gospodarskich, różnią się — jak wiadomo — recepturą i proporcjami składników. W najbliższej przyszłości — również i w Polsce¹ — ma nastąpić nie tylko wzrost ogólnej produkcji pasz treściwych (do 3 mln ton w 1965 r.), ale i szybkie przecho-
dzenie w przemyśle pasz treściwych od produkcji mieszanek mniej war-
tościowych, wytwarzanych z produktów ubocznych przemysłu młynar-
skiego jako składników pasz, do produkcji mieszanek wytwarzanych przy
użyciu całego szeregu surowców zawierających m. in. składniki azotowe,
stanowiące uzupełnienie podstawowych pasz naturalnych, często ubogich
w te składniki (idzie tu o produkty azotowe pochodzenia zwierzęcego jak
mączka rybna, kostna, krew, mięso, drożdże itd. oraz takie dodatki jak
antybiotyki itp.).

Tabela 5

Gospodarstwa według wybieranych kierunków produkcji na najbliższe lata

a) Gospodarstwa wybierające jeden kierunek produkcji (w %)

Województwa	Liczba gospodarstw	Mleko	Żywiec bydlęcy	Trzoda	Jaja
Środkowo-zachodnie	69	36	35	22	7
Północno-zachodnie	70	27	30	33	10
Środkowo-wschodnie	53	47	30	19	4
Południowo-wschodnie	79	41	24	25	10

b) Gospodarstwa wybierające dwa kierunki produkcji (w %)

Województwa	Liczba gospodarstw	Mleko żywiec bydlęcy	Mleko trzoda	Mleko jaja	Żywiec bydlęcy, trzoda	Żywiec bydlęcy, jaja	Trzoda, jaja
Środkowo-zachodnie	90	26	21	15	15	11	12
Północno-zachodnie	88	36	17	15	11	7	14
Środkowo-zachodnie	80	38	25	19	4	9	5
Południowo-wschodnie	95	25	11	19	15	10	20

Układ pytań w omawianej ankiecie IER z 1963 r. uniemożliwia zbada-
nie, w jakim stopniu na deformację zaplanowanego kierunku rozdyspono-
wania pasz dostarczanych rolnikom w trybie wymiany wiązanej wpływa
sama organizacja tej wymiany. Mianowicie pasze treściwe pobiera obecnie
producent trzody *ex post*, tj. w terminie dostawy tuczników. Można przy-
puszczać, że ten tryb dostawy pasz treściwych także przyczynia się do ich
wykorzystywania niezgodnie z kierunkiem przeznaczenia — gdy produ-
cent po dostarczeniu zakontraktowanego tuczniaka niekoniecznie musi
wznawiać bezpośrednio produkcję trzody, lecz po paru miesiącach. W mię-
dzyczasie może on spasać otrzymane pasze innymi zwierzętami gospodar-
skimi, a nie trzodą. Przydziały pasz *ex post* obliczone są prawdopodobnie
na stymulowanie rozpoczęcia nowego cyklu produkcji tuczników, mogą
jednak przyczyniać się do marnotrawstwa pasz treściwych, lub do „za-

² XII Plenum KC PZPR, KiW, 1963, s. 12—18.

mrażania" ich, gdy rolnik magazynuje pasze odkładając na późniejsze rozpoczęcie nowego cyklu produkcyjnego¹. Trzeba przyznać, że w jakimś stopniu niebezpieczeństwo powstaje już wskutek tego, że umowy kontraktacyjne podpisywane są na 2—3 miesiące przed zamierzonym terminem dostawy, przy czym okres od dnia zawarcia umowy do dnia realizacji może trwać (choć nie może być krótszy) 30 dni.

Rozdysponowanie pasz treściwych otrzymywanych w trybie wymiany wiązanej za kontraktowaną trzodę chlewną w kierunku odmiennym od przewidywanego nie powinno być uznawane za kontrargument przeciwko stosowaniu zasady wiązanej wymiany mieszanek pasz treściwych za zboże, co proklamowało XII Plenum KC PZPR w lutym 1963 r. gdyż transakcja taka jest — tak z punktu widzenia rolnika jak i państwa — celowa i pożyteczna, dostarczając wartościowe pasze efektywniejsze w spasanii od zboża — **niezależnie** od kierunku spasanii, który przy tym typie wymiany wiązanej (mieszanki paszowe za zboże, a nie za kontraktowaną trzodę chlewną) zależy wyłącznie od swobodnego uznania chłopa. Realizacja wymiany wiązanej mieszanek pasz treściwych na zboże będzie stopniowo wypierać zboże w żywieniu zwierząt przez pełnowartościowe mieszanki, wytwarzane przez przemysł, co pozwala na uzyskanie większej produkcji, wyższą zdrowotność zwierząt przy innym nakładzie pasz i pracy użytkownika na jednostkę produkcji.

* * *

Niniejsze badania ankietowe rzucają interesujące światło na niedawną dyskusję w sprawie modelu kontraktacji, a szczególnie na stanowisko J. Tepichta w tej sprawie².

¹ „Jednocześnie występują inne trudności wykorzystania przez rolnictwo pozostawionej do jego dyspozycji pomocy paszowej. Trudności te wynikały z niewłaściwego ustalenia momentu, w którym producent trzody może nabyć należną mu ilość pasz. Moment ten następuje po dostarczeniu zakontraktowanego tuczniaka. Sama zasada wiązanej sprzedaży pasz gwarantująca producentowi trzody możliwość nabycia określonej ilości pasz treściwych nie jest kontrowersyjna. Potwierdzają to wyniki badań ankietowych wśród rolników prowadzących rachunkowość rolną. Natomiast wiązanie sprzedaży pasz z terminem dostawy hamuje dopływ pasz do gospodarstw rolnych i jednocześnie nie sprzyja wzrostowi skupu żywcą trzody. Ostatnie stwierdzenie wynika z faktu, że poważną część dostawców (około 35%) trzody z kontraktacji stanowią producenci bezrolni lub posiadający gospodarstwa do 2 ha, którzy dostarczają przeciętnie w roku 1 sztukę, lub nieco powyżej i opierającą w dużym stopniu produkcję trzody na paszach dokupnych. Dla tej grupy producentów możliwość kupna pasz po dostarczeniu tuczniaka nie ma żadnego wpływu na produkcję, gdyż nie mają czym tuczniaka dotczyć. Natomiast możliwość nabycia pasz przed ukończeniem procesu produkcji eliminowałoby w pewnym stopniu zjawisko dostarczenia do punktów skupu sztuk niedotuczonych. Produkcja, rynek i dochody w rolnictwie w 1962 r. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, dodatek do nr 5/1963, s. 69.

² Redukcja dostaw obowiązkowych pozwoliła gospodarstwom zasobniejszym w zboże przerabiać je u siebie na trzodę, co można łatwo wyczytać ze statystyk. Dokąd kierować więc paszę z importu: czy tam, gdzie jest więcej własnego zboża, więcej pieniędzy i mniej, a nieraz wręcz deficyt siły roboczej, czy też tam, gdzie jest mniej zboża, mniej pieniędzy, a dużo rezerw pracy niewykorzystanej?

Jeszcze jeden wzgląd przemawia tu za odejściem od wygodnego *laissez-faire*izmu... Wiadomo, że u nas rejoncy o najniższej ilości bydła w przeliczeniu na 100 ha użytków mają często największą ilość trzody w przeliczeniu na liczbę rąk do pracy. W rejonach tych zaznacza się w ostatnich latach wyraźna poprawa trendu hodowli bydła, co jest zjawiskiem zdrowym... odpowiednie zróżnicowanie korzyści, związanych z kontraktacją w prawdziwym sensie tego słowa, mogłoby ten proces wzmocnić i przyspieszyć...

(c. d. str. 24)

Jak widać z przytoczonej niżej wypowiedzi, niewiązaną wymianę pasz treściwych określa J. Tepicht w sposób niezmiennie pejoratywny jako „wygodny *laisser-faire*izm”, „odejście od kontraktacji w prawdziwym sensie tego słowa” itd.

Wymiana wiązana pasz treściwych ma niewątpliwie duże znaczenie dla umocnienia planowości w stosunkach pomiędzy państwem socjalistycznym a gospodarką chłopską, co widać m. in. na przykładzie rynku trzody chlewnej. Chłop bowiem może zdobyć pasze treściwe od państwa tylko poprzez dostawę tuczników, których kontraktacja odbywa się na podstawie planów gospodarczych.

Reglamentacja w trybie wymiany związanej nie stanowi jednak, jak widzieliśmy, bynajmniej instrumentu zabezpieczającego całkowicie ową planowość, bowiem pasze te przeznaczone są na spasanie wszystkich zwierząt gospodarskich, a nie tylko trzody, zresztą planowość ta jest celem samym dla siebie. Planowość ta urzeczywistnia się o tyle, że pasze treściwe kieruje się do określonych gospodarstw, tj. do gospodarstw zawierających kontrakty, którymi niekoniecznie muszą być gospodarstwa drobne. Kontraktacja oparta jest jednak na zasadach handlowych — z każdym producentem. Zatem nie osiąga się wcale tego, że zboże z importu idzie do gospodarstw, w których jest „mniej zboża, mniej pieniędzy, a dużo rezerw pracy niewykorzystanej”.

Ponadto wymiana wiązana nie eliminuje faktu, że kalkulacje opłacalności tuczu odbywają się, jak była już o tym mowa, na podstawie cen wolnorynkowych zbóż, zatem nie reguluje tej sfery stosunków rynkowych. Pomimo bowiem wymiany związanej gospodarstwa uczestniczą w transakcjach na wolnym rynku paszowym, a dostawy pasz treściwych w trybie wymiany związanej stanowią tylko jeden z kanałów w rozgałęzionej sferze przepływów zboża na rynku pomiędzy gospodarstwami i w obrębie gospodarstwa pomiędzy różnymi dziedzinami zastosowań.

Zauważmy jeszcze, że jeśli idzie właśnie o zasady rozprowadzania pasz treściwych, to proponowane przez J. Tepichta kryteria mające decydować o lokalizacji pasz treściwych w poszczególnych grupach gospodarstw chłopskich, jak i rejonach rolniczych kraju, są z pewnością zbyt jednostronne. Polityka gospodarcza państwa powinna uwzględniać także inne kryteria. W szczególności należy podkreślić, że wskutek dużych różnic w efektywności dodatku wysokobiałkowych pasz treściwych w zależności od stopnia niedoboru białka w paszach własnych gospodarstw chłopskich, niezmiernie ważne jest — z punktu widzenia efektywności importu itd. — kierowanie tych pasz tam, gdzie w dotychczasowych dawkach paszowych niedobór białka jest stosunkowo największy. Wskazane byłoby więc kierowanie pasz do tych odbiorców, u których dadzą one najwyższe efekty produkcyjne. Z tych względów należałoby kierować pasze wysokobiałkowe w większej masie na tereny, które uzyskują stosunkowo mniejsze ilości białka w paszach własnych. Wskutek tego jednak, że tereny te (i gospodarstwa) odznaczają się na ogół niższą kulturą rolną, istnieje uzasadniona

Pokrewne refleksje nasuwają się przy rozprowadzaniu pasz treściwych dla producentów mleka. Dostarczenie paszy na całą produkcję bez zobowiązań ze strony odbiorcy wymienionej pomocy robi wrażenie raczej zachęty do rozszerzenia zakresu prywatnego handlu mlekiem niż do wiązania z planową gospodarką państwa”. J. Tepicht, *Ekonomiczne warunki socjalistycznego rozwoju wsi* (w tym uwagi o kontraktacji), *Ekonomista* nr 6/1962, s. 1336—1337.

obawa, że duża koncentracja pasz wysokobiałkowych może się tam okazać niecelowa — ze względu na niewłaściwy sposób wykorzystywania tych pasz¹.

* *

*

Poprzednio omawialiśmy odpowiedzi respondentów dotyczące stanu faktycznego w zakresie źródeł zaopatrzenia i kierunków rozdysponowania. Dane ankiety pozwalają stwierdzić też jaka jest opinia respondentów na temat **celowości przydziałów pasz w trybie kontraktacyjnej wymiany wiązanej**. W analizie opinii wyrażonych przez respondentów ankiety na ten temat idzie nie tylko o stwierdzenie, jak opinia ta się kształtuje, lecz i o wyjaśnienie, jakie jest ewentualne obiektywne uwarunkowanie przytoczonych opinii, a więc podjęcie próby odpowiedzi na pytanie: dlaczego?

Niewątpliwie jedną z obiektywnych przesłanek kształtujących opinie respondentów stanowi sytuacja w zakresie zasobności w pasze. W badaniach tego typu należy w szczególności uwzględnić okoliczność, że duży wpływ na opinie respondentów ma niewątpliwie to, jaki jest dany rok pod względem urodzajności i w ślad za tym zasobności w pasze oraz — w świetle sytuacji roku bieżącego — perspektywy rozwoju produkcji zwierzęcej.

Odpowiedzi respondentów ankiety M. Pohorille i A. Wosia dezaprobuje przeważnie system wiązanej wymiany pasz na trzodę, wyrażają opinie ukształtowane na podstawie sytuacji gospodarczej w roku gospodarczym 1960/1961 i w okresie zbiorów w 1961 r. (wywiady prowadzono w lipcu—sierpniu), kiedy świadomość dobrego urodzaju musiała już być ukształtowana i wyraźna. Rok 1961 był dla rolnictwa nader pomyślny. Sytuację rolnictwa polskiego w 1961 r. charakteryzowało wyjątkowe tempo wzrostu produkcji globalnej (10,9% w stosunku do roku 1960), przy czym wysokie przyrosty nastąpiły w dwu kolejnych po sobie następujących latach, gdyż w 1960 r. miał miejsce także przyrost produkcji globalnej o 5,4% w stosunku do roku poprzedniego. Pewnym odbiciem korzystnej sytuacji paszowej było to, że w latach tych nastąpił relatywny spadek mocy paszowej państwa² (przy wzroście absolutnym do roku 1960/61 i spadku absolutnym w roku 1961/62 w stosunku do roku poprzedniego).

Całkowicie odmiennie ukształtowała się sytuacja w roku gospodarczym 1962/63. Zbiory zbóż i ziemniaków wypadły w r. 1962 bardzo niepomyślnie (plony zbóż w roku tym były prawie ca 2 q/ha niższe niż w roku ubiegłym), zaś zmiany wielkości zbiorów zbóż i ziemniaków wywołały zmiany wielkości zasobów przeznaczonych na pasze. O powstaniu bardzo trudnej sytuacji w tym zakresie świadczy fakt, że ogólnie produkcja roślinna spadła o 14%, co stało się szczególnie odczuwalne wskutek dalszego wzrostu pogłowia trzody i bydła. Sytuacja roku rolniczego 1962/63 znajduje odzwierciedlenie w wynikach ankiety przeprowadzonej przez Zakład Ekonomiki Ogólnej IER w lutym 1963 r. wśród rachunkowiczów IER.

¹ Por. Z. Karczewski. Problem pasz wysokobiałkowych. Opiacalne — ale jak i kiedy. Życie Gospodarcze, 18. 8. 1963 r.

² Udział pomocy paszowej państwa w całym produkcyjnym zużyciu pasz treściwych był następujący: w 1959/60 r. — 20,5%, w 1960/61 — 17,4%, w 1961 — 14,2%. Por. Produkcja rolna i rynek rolny. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, dodatek do nr 4/1962.

Na pytanie „Jeśli dokupuje Pan pasze treściwe, to czy w roku bieżącym będzie Pan potrzebował dokupić: mniej, tyle samo, więcej niż w roku poprzednim”, ponad $\frac{3}{4}$ rolników udzieliło odpowiedzi „więcej”, zaś terytorialne zróżnicowanie odpowiedzi w tej sprawie jest nieznaczne i zgodne na ogół ze zróżnicowaniem w zakresie zbiorów zbóż i ziemniaków. W województwach środkowo-zachodnich 77% gospodarstw twierdziło, że potrzeby dokupna pasz w roku bieżącym są większe niż w roku poprzednim, zaś w województwach południowo-wschodnich odpowiedzi takiej udzieliło 91% (tabela 6).

Dla dopełnienia całości obrazu stwierdzamy, że na pytanie „Czy pasze sprzedawane przez państwo z tytułu kontraktacji pokrywają potrzeby dokupna pasz”, znakomita większość gospodarstw (75—85%) udzieliła odpowiedzi negatywnej (tab. 6). Odpowiedzi na niniejsze pytanie zróżnicowane są terytorialnie, mianowicie w województwach środkowo-zachodnich i północno-zachodnich stosunkowo więcej gospodarstw udzieliło odpowiedzi twierdzącej niż w województwach środkowo-wschodnich i południowo-wschodnich.

Tabela 6

**Ocena pokrycia potrzeb dokupna pasz przez pomoc paszową
z tytułu kontraktacji**

Województwa	Czy pasze sprzedawane przez państwo pokrywają potrzeby dokupna pasz		
	razem odpowiedzi	tak	nie
		w odsetkach	
Środkowo-zachodzie	212	25	75
Północno-zachodnie	182	22	78
Środkowo-wschodnie	209	15	85
Południowo-wschodnie	161	16	84

Sytuację paszową gospodarstw badanych charakteryzuje też fakt, że **zwiększonej potrzebie** dokupna towarzyszą **zwiększone trudności** — w odczuciu respondentów — zaopatrywania się w pasze na rynku uspołecznionym. Na pytanie „Czy obecnie jest **łatwiej** czy **trudniej** o dokupno pasz treściwych w GS niż w poprzednich latach”, zdecydowana większość gospodarstw (80—90%) udzieliła odpowiedzi „trudniej” (tab. 7).

Tabela 7

Ocena aktualnych trudności dokupna pasz na tle lat poprzednich

Województwa	O dokupno pasz treściwych obecnie jest:	
	łatwiej	trudniej
	w odsetkach	
Środkowo-zachodnie		
Środkowo-zachodnie	17	83
Północno-zachodnie	21	79
Środkowo-wschodnie	12	88
Południowo-wschodnie	8	92

Na pytanie: „Czy uważa Pan za słuszne, że na ten rok państwo wprowadziło zasadę wiązanej sprzedaży pasz dla gospodarstw sprzedających trzodę?“, większość gospodarstw chłopskich objętych ankietą IER dostrzeża celowość wymiany wiązanej w zakresie pasz na trzodę chlewną (tab. 8). Powyższy fakt stanowi niewątpliwie jedno potwierdzenie racjonalności postawy producentów chłopskich względem metod stosowanych przez politykę ekonomiczną państwa.

Tak więc, choć w obu ankietach zbiorowości próbne objęte badaniem ankietowym były różne, a wyniki nieporównywalne bezpośrednio ze sobą, istnieje możliwość przedstawienia **opinii chłopów na temat danego zjawiska ekonomicznego w dwu krańcowo odmiennych latach: 1960/61 i 1962/63**. Opinie chłopów zarejestrowane przez obie ankiety najzupełniej logicznie korespondują z sytuacją na rynku pasz, jaka istniała w 1961/62 i w 1962/63. W 1961 roku, kiedy to plony wykazywały rekordowy w historii rolnictwa polskiego urodzaj wszystkich podstawowych ziemiopłodów, wskutek czego nastąpiło zasadnicze umocnienie bazy paszowej oraz zmniejszenie dostaw pasz treściwych państwa dla GS, sprzedaż pasz treściwych dla rolnictwa zmniejszono o 523 tys. ton w porównaniu z rokiem poprzednim.

Na uspołecznionym rynku pasz treściwych istniała w zasadzie zwykła sprzedaż przez handel państwowy i spółdzielczy¹. Tej sytuacji odpowiadała adekwatna opinia chłopów, których większość nie widziała celowości reglamentacji obrotu paszami w postaci wymiany wiązanej. Krańcowo odmiennej sytuacji w roku gospodarczym 1962/63 towarzyszy znowu adekwatna opinia chłopów, których większość dostrzeża celowość wymiany wiązanej na ten rok.

Zauważmy na marginesie, że w odróżnieniu od ankiety M. Pohorille i A. Wosia, w której respondenci udzielili w większości negatywnej odpowiedzi na temat systemu zaopatrywania w pasze poprzez kontraktację jako takiego, respondenci ankiety IER wypowiadali się w sprawie słuszności wprowadzenia systemu wymiany wiązanej **w danym konkretnym roku 1963**, a więc nie w sprawie celowości takiego systemu redystrybucji w ogóle, lecz w określonym i w dodatku szczególnym roku. Okoliczność tę niewątpliwie relatywizuje fakt aprobaty przez respondentów ankiety IER.

Zwróćmy też uwagę, że w badaniach M. Pohorille i A. Wosia w 1961 r. w rejonie południowo-wschodnim respondenci, którzy podali, że pasze treściwe mogą nabyć „bez trudności” stanowili 50%, w rejonie środkowo-wschodnim — 31%, zaś w rejonie środkowo-zachodnim — 27% (przy czym 11% respondentów w tym rejonie nie wypowiedziało się na ten temat, co można uznać za przejaw nieodczuwania ostrych trudności). Wydaje się to potwierdzać fakt, że istnieje pewna zależność pomiędzy sytuacją na rynku pasz treściwych i oceną tej sytuacji przez respondentów — a ich opinią w sprawie celowości wymiany wiązanej.

Opinie chłopów na temat systemu wymiany wiązanej znalazły wyraz nie tylko w odpowiedzi na pytanie zasadnicze, lecz także w dość licznych bezpośrednich wyjaśnieniach chłopów, którzy aprobując wiążaną pomoc

¹ Ta zasada rozprowadzania pasz treściwych wprowadzona w 1958 r. na miejsce zasady poprzedniej, kiedy to pasze były rozprowadzane głównie w związku z kontraktacją.

Tabela 8

**Ocena sprzedaży wiązanej pasz przez respondentów ankiety IER
przeprowadzonej w styczniu 1963 r.**

Grupy, obszarowe w ha	Gospodarstwa oceniające słuszność wprowadzenia zasady sprzedaży wiązanej pasz na 1963 r.		
	razem odpowiedzi	pozytywnie	negatywnie
		w %	
Województwa środkowo-zachodnie			
do 4	31	68	32
4—7	43	86	14
7—10	69	87	13
10—13	27	96	4
13 i więcej	34	82	18
Ogółem	204	84	16
Województwa północno-zachodnie			
do 4	27	63	37
4—7	22	82	18
7—10	57	75	25
10—13	45	80	20
13 i więcej	33	91	9
Ogółem	184	78	22
Województwa środkowo-wschodnie			
do 4	32	75	25
4—7	67	84	16
7—10	57	100	—
10—13	31	84	16
13 i więcej	20	80	20
Ogółem	207	86	14
Województwa południowo-wschodnie			
do 4	70	84	16
4—7	83	81	19
7—10	40	80	20
10—13	15	80	20
13 i więcej	11	100	—
Ogółem	219	83	17
Ogółem rejonu	814	83	17

paszową na 1963 r. wymieniałi zarazem powody, dla których zajmują takie, a nie inne stanowisko, jeśli idzie o ocenę słuszności wprowadzenia wymiany wiązanej na rok 1962/63. Jak uzasadniono słuszność pomocy paszowej w trybie dostaw wiązanych? Zestawienie odpowiedzi na ten temat zawiera tab. 9.

Tabela 9

Struktura uzasadnień ogólnej aprobaty wiązanej sprzedaży pasz

Zasada wiązanej sprzedaży pasz jest słuszna dlatego, że:	Województwa			
	środkowo-zachodnie	północno-zachodnie	środkowo-wschodnie	południowo-wschodnie
1. Eliminuje spekulację	—	20	59	32
2. Daje gwarancję otrzymania pasz	90	47	24	11
3. Zwiększa możliwość hodowli trzody	10	30	—	32
4. Umożliwia zaopatrzenie się w pasze po niższej cenie niż na wolnym rynku	—	3	17	25
Razem	100	100	100	100
Liczba gospodarstw	40	30	29	37

Należy jednak zaznaczyć, że pewna część gospodarstw uznających za słuszne wprowadzenie wymiany wiązanej na 1963 r. dała wyraz — w dość licznych uwagach bezpośrednich — wielu zastrzeżeniom dotyczącym **sposobu redystrybucji** pasz treściwych, a więc terminu dostaw pasz, wysokości przydziałów tych pasz itp. (te same powody stanowią dla innych gospodarstw podstawę do negowania słuszności wymiany wiązanej na rok 1963). Należy podkreślić, że pewna część gospodarstw postuluje rozciągnięcie wymiany wiązanej na całość zbytu żywca wraz z dostawami obowiązkowymi, a niektóre gospodarstwa postulują rozciągnięcie wymiany nawet na inne jeszcze produkty hodowli.

W jaki sposób natomiast uzasadniono dezaprobatę systemu wymiany wiązanej pasz na rok 1962/63?

Głównie uzasadniają to respondenci niedogodnościami wymiany wiązanej (tab. 10).

Struktura zastrzeżeń pod adresem wymiany wiązanej jest, jak widać — bardzo urozmaicona. Ponieważ mamy do czynienia z bardzo niewielkimi liczebnościami, trudno jest ustalić, jakie grupy gospodarstw dezaprobuja wymianę wiązana, w jakich rejonach kraju w grupach obranych gospodarstw koncentrują się poszczególne przyczyny dezaprobaty itd.

Tabela 10

Przyczyny dezaprobaty związanej sprzedaży pasz

Grupy obszarowe w ha	Liczba gospodarstw	Wymiana związana pasz jest nieskuszną bo:									
		za małe przydziały pasz	utrudnia wybór innych produkcji	nie dotyczy tylko gospodarstw kontraktujących trzodę	za mały asortyment pasz są mało wart. za drogie	pasze rozdzielane są za późno, powinny być dawane w trakcie produkcji	drobni producenci nie otrzymują pasz, utrudniają produkcję	brak pasz dla producentów którzy hodują sztuki zarodkowe	niesprawiedliwy przydział, korzystny dla dużych gospodarstw	brak pasz w GS	pasze powinny być sprzedawane na wolnym rynku
w odsetkach											
Województwa środkowo-zachodnie											
do 4	8	13	—	25	13	—	—	—	12	—	37
4—7	3	—	—	—	—	33	—	67	—	—	—
7—10	5	—	—	—	20	—	—	—	20	20	40
10—13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 i w.	4	25	—	—	—	—	—	—	—	50	25
Ogółem	20	10	—	10	10	5	—	10	10	15	30
Województwa północno-zachodnie											
do 4	11	18	—	9	9	28	18	—	18	—	—
4—7	2	—	—	—	—	50	—	—	50	—	—
7—10	7	—	—	—	—	43	29	14	14	—	—
10—13	6	—	—	—	17	33	—	17	—	—	33
13 i w.	2	—	—	—	—	—	—	—	50	—	50
Ogółem	28	7	—	4	7	32	14	7	18	—	11
Województwa środkowo-wschodnie											
do 4	7	14	—	57	—	—	29	—	—	—	—
4—7	8	13	12	50	25	—	—	—	—	—	—
7—10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10—13	4	50	—	25	—	—	25	—	—	—	—
13 i w.	4	50	—	25	—	—	25	—	—	—	—
Ogółem	23	26	4	44	9	—	17	—	—	—	—
Województwa południowo-wschodnie											
do 4	5	20	—	—	—	—	—	—	20	60	—
4—7	10	20	—	20	—	40	—	—	10	10	—
7—10	3	—	—	67	—	—	—	—	33	—	—
10—13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
13 i w.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ogółem	19	16	—	21	—	21	—	—	16	26	—
Ogółem rejonu	90	14	1	19	7	16	9	4	11	9	10
do 4	31	16	—	23	6	10	13	—	13	10	10
4—7	23	13	4	26	9	26	—	9	9	4	—
7—10	15	—	—	13	7	20	13	7	20	7	13
10—13	11	18	—	9	9	18	9	9	—	9	18
13 i w.	10	30	—	10	10	—	10	—	10	20	20

ГЕНРИХ ХОЛАЙ

Центральная Академия планирования и статистики
В а р ш а в а**СНАБЖЕНИЕ КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВ КОНЦЕНТРИРОВАННЫМИ
КОРМАМИ В ОБМЕН ЗА СВИНЕЙ, СДАВАЕМЫХ
ИМИ ПО КОНТРАКТАЦИОННЫМ ДОГОВОРАМ — В СВЕТЕ АНКЕТНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ (II)**

С о д е р ж а н и е

Автор обсуждает результаты анкетных исследований в крестьянских хозяйствах, сдающих свинину по контрактационным договорам.

Анкета проводилась с целью выявления отношения крестьян к системе госпоставок кормоконцентратов, предусматривающей снабжение исключительно хозяйств, сдающих свиней по контрактации. Из этих исследований вытекает, что ни одно опрошиваемое хозяйство не скармливает полученных от государства кормов лишь одним свиньям.

Имеются также такие хозяйства, которые вообще эти корма не скармливают законтрактованным свиньям.

Автор рассматривает вопрос, от чего зависит выбор направления использования приобретенных у государства кормоконцентратов. Затем автор излагает результаты опроса крестьян на счет целесообразности применения такой системы госпоставок концентратов. В благоприятном для сельского хозяйства 1961/62 году большинство крестьян высказалась против применения такой системы, а в 1962/63 году они выступили в пользу именно такой формы помощи государства крестьянским хозяйствам.

HENRYK CHOŁAJ

College for Planning and Statistics
W a r s a w**CONTRACTED EXCHANGE OF CONCENTRATES AGAINST CONTRACTED
SLOUGHTER PIGS — IN THE LIGHT OF PUBLIC ENQUIRIES (PART II)**

S u m m a r y

The author discousses the issues of a poll done among individual farms which contract slughter pigs on the distribution of concentrated foodstuffs interchanged by the State. It comes out that none of the investigated farms have designated all the feed received from the State entirely for feeding pigs. There are also farms which do not feed the concentrates in question to the contracted pigs at all.

The author considers the problem on what depends the choice of utilization of the acquired feedingstuffs. Hereafter the author reports on the issues of inquiries, done among peasants, into their views on the purposefulness of applying by the State the interchange of foodstuffs when contracting animals for slughter. In 1961/62, favourable for agriculture, the majority of the farmers inquired pronounced against the application of the above mentioned interchange, and in 1962/63 — in favour of this form of support for agriculture.

